

Ключові основи активізації інноваційного розвитку України

У статті розкрито сучасний стан розвитку економіки України та визначено напрями активізації її інноваційного розвитку.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, технологія, кластери.

В статье раскрыто современное состояние экономики Украины и определены направления ее инновационного развития.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, конкурентоспособность, технология, кластеры.

The article is considered the current state of development of the economy of Ukraine as well as the directions of intensification innovation development.

Keywords: innovation, innovation development, competitiveness, technology, clusters.

Постановка проблеми. Економічне зростання є ключовою проблемою економічної науки з часу її виникнення. На основі зростання економіки досягається підвищення якості і рівня життя населення, розвиток національної культури та забезпечення безпеки країни.

«Кожне покоління зіштовхується з перешкодами зростання, що обумовлене обмеженими ресурсами і небажаними негативними ефектами, в тому випадку, якщо воно не здатне створити нові рецепти або ідеї. І кожне покоління недооцінює потенціал для пошуку нових рецептів і ідей», – зазначає американський економіст П. Ромер [1]. Зважаючи на це, ключ для подолання наслідків теперішньої кризи необхідно шукати в площині відкриття і впровадження в економічну практику нових і старих ідей – інновацій, що здатні подолати наслідки економічного неолібералізму.

Для подолання існуючих перекосів в економіці України ключовою ідеєю має стати шлях інноваційного розвитку. Першочерговим завданням є створення конкурентоспроможної, інноваційно орієнтованої економіки здатної подолати стагнацію виробництва шляхом підвищення ефективності структури виробництва за рахунок зростання частки високотехнологічних галузей. Єдиним можливим сценарієм виходу на світовий ринок є здійснення структурної перебудови та активної інноваційної політики в економіці України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності та її вплив на економічний розвиток здебільшого розроблені в працях Й. Шумпетера, Г. Менша, Б. Твісса, К. Фрімена, П. Друкера, Б. Санто та ін. Значний внесок у розробку питання інноваційного розвитку економіки України зробили вітчизняні нау-

ковці: В. Александров, Ю. Бажал, В. Геєц, А. Грінюв, Г. Добров, Л. Нейкова, М. Крупка, В. Кудряшов, А. Кузнецова, О. Лапко, С.Онишко, Л. Федулова, Д. Черваньов та інші. Незважаючи на ґрунтовність напрацювань науковців у цій сфері, необхідно зазначити, що окремі питання активізації інноваційного розвитку економіки України залишаються недостатньо розкритими і потребують подальшого вивчення.

Метою статті є визначення напрямів активізації інноваційного розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Україна протягом років незалежності залишається державою нереалізованого потенціалу. З перших років самостійності керівництво держави не приділяло належної уваги формуванню довгострокових стратегій і чітких програм розвитку. Діяльність урядів була спрямована на «гасіння» поточних політичних, соціальних та економічних викликів. Використовувалась псевдоліберальна модель розвитку економіки. Ключовими завданнями в економічній сфері були – демонтаж радянської економічної системи, приватизація, створення умов для розвитку ринкової економіки. Виходячи з цього позиція реакції на поточні виклики не давала можливості досягнути високого рівня конкурентоспроможності економіки на світовому ринку, оскільки необхідною умовою для цього є комплексне планування економічного та соціального розвитку з метою створення умов та стимулів для постійного підвищення технологічного рівня економіки [2, с. 30].

За словами професора Принстонського університету, нобелівського лауреата у сфері економіки П. Кругмана, «в найближчий час світ буде в «режимі коливання» переходити від кризи до кризи, кожна з яких буде пов'язана з проблемою генерування достатнього попиту» [3]. Вирішення питання попиту і виходу депресивної економіки з кризи неможливо без вирішення проблеми економічного зростання.

За 22 роки незалежності України динаміка зростання її соціально-економічних показників не дає змогу стверджувати, що в країні відбулися якісні зрушення, які відповідають поняттю «економічний розвиток». У 2010 році ВВП України становив 63% відповідного показника 1990 року, оплата праці – 76%, продуктивність праці – 80%. Одна з важливих характеристик ефективності економіки – продуктивність праці – в Україні знаходиться на рівні минулого століття. Порівняльний аналіз продуктивності праці в ряді країн свідчить, що протягом 2001–2008 років в Україні вона становила 12,2–16,4% цього показника в США, 13,4–19,6% у Франції, 15,9–22,2% у Німеччині. Відповідно до оцінки темпів зростання ВВП на середньострокову перспективу для досягнення рівня продуктивності праці в країнах-членах ЄС та високорозвинутих кра-

інах при реалізації комплексного підходу до модернізації економіки України потрібно 10–15 років [4].

Відсутність в Україні інвестиційних ресурсів спричинило повільне впровадження нових технологій і сповзання до сировинної моделі економіки. Інноваційна активність падає у всіх сферах діяльності, якщо в 2000 році інноваціями займалися 18% підприємств, то в 2010 році – 13,8%. Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, зменшилася з 14,8% в 2000 році до 11,5% в 2010 році, а частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції становила 7% в 2002 році і 3,8% в 2010 році відповідно [5].

Стрімке падіння показників інноваційної діяльності в Україні свідчить про перекося в структурі економіки та її примітивність. Доказом цього є зменшення темпів оборонної промисловості, падіння частки машинобудування в промисловості і відповідно збільшення частки металургії. Оскільки металургія є експортною і енергомісткою галуззю (в Україні енергомісткість ВВП у 2,5 раза вище середньої енергомісткості ВВП розвинутих країн), нашій країні стає складніше витримувати конкурентну боротьбу на світовому ринку сталі.

Однак якщо в розвинутих країнах випереджаючими темпами зростає машинобудування, то в Україні – чорна металургія. Зазначена галузь є ключовою в економіці країни і продукує 33,5 млн. т сталі (восьме місце у світі) і за технологічним рівнем залишається в 70–80-х роках минулого століття. Знос основних фондів галузі перевищує 65%, тоді як в США – 20%, ЄС – 25%. З перевищенням встановленого строку експлуатації в Україні працює 54% коксових батарей, майже 90% доменних і 87% мартенівських печей, 90% прокатних станів. Близько 47% сталі виплавляється мартенівським способом, 49% в конверторах і лише 4–5% у сучасних електроплавильних печах. У світі давно все по-іншому – лише 3–4% – мартенівським способом, а 68% – конверторним [6].

У структурі промисловості України зберігається домінування виробництва продукції з низькою доданою вартістю. Частка металургійної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції в 2011 році становила 21,3%, виробництво і розподіл електроенергії, газу і води – 17,4%, харчової промисловості – 16,7%, добувної – 11,4%.

у цілому промисловість України характеризується високою технологічною відсталістю і низькою інноваційною активністю суб'єктів господарювання, застарілою структурою її обробної частини, посиленням технологічної залежності від економічно розвинутих країн світу [7].

Подолати цю небезпечну для України тенденцію можливо шляхом переходу до парадигми інноваційного розвитку, в основі якої – інноваційний процес. Як відомо, Україна входить у п'ятірку країн світу, що володіють передовими аерокосмічними технологіями (з 22 базових технологій Україна володіє 17). У той самий час частка вітчизняної наукомісткої продукції на світовому ринку високотехнологічних товарів становить 0,05–0,1%. У цілому в Україні 95% обсягу виготовленої про-

дукції відноситься до 3-го (60%) і 4-го технологічних укладів. Частка продукції вищих технологічних укладів в економіці України становить 4% для 5-го укладу і 0,15% для 6-го укладу. Зростання ВВП за рахунок впровадження нових технологій в Україні оцінюється в 0,7%, у той час як у розвинутих країнах цей показник досягає 60% і навіть 90% [8].

Рівень фінансового забезпечення дослідницької та інноваційної діяльності в Україні значно відстає від розвинутих держав світу. Країни – члени ЄС витрачають на наукові дослідження і розробки 25–30% від загальних витрат на утримання вищої школи, Україна – 3%. На науково-дослідні роботи в Україні виділяється 0,9% ВВП, у країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) – 2%, в Японії і США – близько 3% [7].

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, ступінь зносу основних фондів у 2000–2011 роках зріс з 43,7 до 70%. Якщо в 1991 році обсяг інвестицій в основний капітал порівняно з 1990 роком становив 92,2%, то в 1995 році – 29,1%, у 2000 році – 25,2% і в 2009 році – менше 60%. У таких умовах країна може поновлювати основні фонди лише на 4–6%. Зважаючи на це, в країні будуть залишатися низькі показники ефективності економіки.

В економіці України продовжує прогресувати деіндустріалізація, основними формами прояву якої є:

- випереджальний розвиток сфери послуг не на основі науково-технічного розвитку виробничої сфери, а навпаки;
- збільшення частки сировинних галузей за рахунок зменшення переробних;
- зростання експортноорієнтованих сфер економіки сировинного напрямлення за рахунок зменшення частки обробної галузі та машинобудування.

З метою вирішення проблемних питань, що стоять перед Україною в напрямі інноваційного розвитку економіки, необхідно визначити галузі-драйвери, які могли б швидко інтегруватися в сучасний глобальний світ. З одного боку, це буде підвищувати національну конкурентоспроможність, а з іншого боку, дасть можливість отримувати нові технології і ноу-хау, що дозволить значно підвищити продуктивність праці. Серед галузей-драйверів можна виокремити такі, які вже мають потенціал до зростання ВВП. Це сільське господарство, харчова промисловість, допоміжне сільському господарству (сільськогосподарське машинобудування, хімія та будівництво). Варто зазначити, що розвиток тільки однієї галузі без тісного зв'язку з іншими, дотичними, призведе до зниження доданої вартості галузі. У випадку імпортування техніки, добрива, енергоресурсів для подальшого вирощування та експорту зерна торговельний баланс держави не покращується, а стабільність курсу гривні не забезпечується. Кошти витрачені на імпорт сировини та комплектуючих для забезпечення експорту, дають нульовий вплив на ВВП і негативний – на торговельний баланс. Ті ж самі кошти витрачені на виробництво внутрішньої продукції для забезпечення експорту запускають мультиплікатор, що дає значний приріст ВВП.

Вибір сільського господарства обґрунтований тим, що запит від світового ринку перевищує удвічі поточне виробництво і становить 100 млн. т зернових на рік. Обсяг надходжень від експорту агропромислової продукції може бути додатково підвищений за рахунок організації переробки сільськогосподарської сировини.

Другим драйвером має бути транспортна інфраструктура: будівництво доріг, портів і готелів. До галузей, які є перспективними до швидкого зростання, можна віднести: наукоємне машинобудування (авіа-, судно-, ракетобудування, військово-промисловий комплекс); інформаційні технології; фармацевтичну галузь виробництво нових металів.

Базованим на розвитку інфраструктури перспективними галузями є туризм і використання транзитних можливостей України. До галузей донорів належать добувні галузі та низькотехнологічні в різних сферах [2, с. 45].

Висновки

На основі проведеного дослідження для активізації інноваційного розвитку економіки України необхідно:

- забезпечити розвиток інноваційної культури суспільства;
- розробити чітку систему короткострокового та довгострокового планування економіки;
- переглянути пріоритетні напрямки наукової та інноваційної діяльності та привести їх до світових тенденцій науково-технічного розвитку;
- визначити галузі-драйвери та здійснити їх комплексну модернізацію з метою створення полюсів розвитку (навколо яких будуть формуватися інші виробництва);
- стимулювати підприємства, що здійснюють інноваційну діяльність за допомогою інструментів бюджетно-податкової політики (податкові пільги на податок з прибутку), грошово-кредитної політики (часткове погашення відсотків) та

митної політики (зменшення митних тарифів на ввезення високотехнологічного обладнання);

- стимулювати створення кластерів, які дозволяють швидко поширювати інновації в реальному секторі економіки;
- забезпечити розвиток лізингових відносин, що дасть змогу підготувати промисловість до впровадження нової техніки і технології.

Отже, перехід економіки України на інноваційну модель розвитку має бути спрямований на подолання структурних диспропорцій економіки, активізацію інноваційних процесів з метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності України.

Список використаних джерел

1. Romer P. Economic Growth. In: The Concise Encyclopedia of Economics. Liberty Fund, 2007 [Electronic resource] / P.M. Romer. – Mode of acces: [http://stanford.edu/~promer/Economic Growth. pdf](http://stanford.edu/~promer/Economic%20Growth.pdf).
2. Концепція економічного розвитку України, Книга 1: Завдання майбутнього: Клуб «Коло» – Київ, 2012. – 60 с.
3. Кругман П. Возвращение Великой депрессии? Мировой кризис глазами нобелевского лауреата / П. Кругман. – М.: Эксмо, 2009. – С. 285.
4. Соколик М.П. Продуктивність і оплата праці за паритетом купівельної спроможності в Україні та інших країнах: порівняльний аналіз / М.П. Соколик // Економіка і прогнозування. – 2011. – №1. – С. 87.
5. Інноваційна активність. Впровадження інновацій на промислових підприємствах [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Лукашин Ю. Цены на сталь падают – не уронят ли они экономику? / Юрий Лукашин // Газ. «2000». – 2011. – 9 дек.
7. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – С. 60.
8. Україна – 2015: Національна стратегія розвитку. – С. 46.

*І.В. КОВАЛЬЧУК,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
В.Ю. ЗІНЬКОВА,
магістр, аудитор, PricewaterhouseCoopers*

Залучення фінансових ресурсів на міжнародному ринку титулів власності

Проаналізовано сучасні тенденції залучення капіталу на міжнародному фондовому ринку шляхом розміщення депозитарних розписок, досліджено їхню регіональну та галузеву структури, виявлено проблеми та особливості механізмів залучення капіталу на ринку титулів власності вітчизняними підприємствами, зроблені висновки щодо привабливості форм фінансування бізнесу через розміщення депозитарних розписок.

Ключові слова: депозитарні розписки, розміщення, IPO, акції, біржі.

Проанализированы современные тенденции привлечения капитала на международном фондовом рынке путем размещения депозитарных расписок, исследована их региональная и отраслевая структуры, выявлены проблемы и особенности механизмов привлечения капитала на рынке титулов собственности отечественными предприятиями, сделаны выводы относительно привлекательности форм финансирования бизнеса путем размещения депозитарных расписок.

Ключевые слова: депозитарные расписки, размещение, IPO, акции, биржи.